

ефективним, якщо добирати цікаві, емоційно насичені форми роботи. Під час їх проведення кожен студент має бути активним учасником відповідного процесу. Для цього необхідно забезпечувати самостійну творчу діяльність студентів, задовольняючи їх потреби у спілкуванні, взаємодії, ініціативності, самостійності.

Перспективи подальших розвідок полягають у вдосконаленні системи формування готовності викладачів до формування соціальної зрілості студентів закладів вищої аграрної освіти та розробці відповідного методичного забезпечення цього процесу.

Джерела та література

1. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник / Іван Дмитрович Бех. – Київ: Либідь, 2008. – 848 с.
2. Данченко І. О. Формування соціальної зрілості студентів вищих аграрних навчальних закладів: монографія / Ірина Данченко. – Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2018. – 366 с.
3. Лаппо В. В. Формування духовних цінностей студентської молоді в початково-виховному процесі вищого навчального закладу: теоретико-методичні засади: монографія / Віолетта Лаппо. – Івано-Франківськ: НАІР, 2017. – 450 с.
4. Семенова А.В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх вчителів: монографія / Алла Семенова. – Одеса: Юридична література, 2009. – 504 с., С. 422.

References

1. Bex I. D. Vy`hovannya osoby`stosti: pidruchny`k / Ivan Dmy`trovy`ch Bex. – Ky`yiv: Ly`bid`, 2008. – 848 s.
2. Danchenko I. O. Formuvannya social`noyi zrilosti studentiv vy`shhy`x agrarny`x navchal`ny`x zakladiv: monografiya / Iry`na Danchenko. – Harkiv: Vy`davny`czstvo Ivanchenka I. S., 2018. – 366 s.
3. Lappo V. V. Formuvannya duchovny`x cinnostej students`koyi molodi v nachal`no-vy`hovnomu procesi vy`shhogo navchal`nogo zakladu: teorety`ko-metody`chni zasady`: monografiya / Violetta Lappo. – Ivano-Frankivs`k: NAIR, 2017. – 450 s.
4. Semenova A.V. Parady`gmal`ne modelyuvannya u profesijnij pidgotovci majbutnix vchy`teliv: monografiya / Alla Semenova. – Odesa: Yury`dy`chna literatura, 2009. – 504 s., S. 422.

Ирина Данченко. СОДЕРЖАНИЕ И МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ЗРЕЛОСТИ СТУДЕНТОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ УЧРЕЖДЕНИЙ ВЫСШЕГО АГРАРНОГО ОБРАЗОВАНИЯ. В статье освещаются проблемы организационно-методического обеспечения процесса формирования социальной зрелости студентов учреждений высшего аграрного образования.

Эффективность формирования социальной зрелости студентов учреждений высшего аграрного образования зависит от обеспечения субъект-субъектного равноправного партнерства при привлечении студентов к различным видам познавательной и общественно значимой деятельности.

Что касается методического обеспечения данного процесса, доказано, что его эффективность зависит от гармоничного сочетания традиционных и интерактивных методов и форм воспитательной работы, которые обеспечивают целостный системный подход к организации процесса формирования социальной зрелости студентов учреждений высшего аграрного образования.

Установлено, что процесс формирования социальной зрелости студентов в образовательном процессе учреждений высшего аграрного образования состоит из трех компонентов и предусматривает: преподавание спецкурса вариативного компонента программы «Формирование социальной зрелости студентов учреждений высшего аграрного образования»; оптимизацию воспитательных возможностей учебных дисциплин социально-гуманитарного цикла по формированию социальной зрелости студентов учреждений высшего аграрного образования; разработка и внедрение в воспитательный процесс интерактивной программы воспитания студентов «Социальная зрелость личности как основа эффективной самореализации», цель которой - формирование компонентов социальной зрелости студентов и их положительная динамика в внеаудиторной деятельности образовательного процесса учреждений высшего аграрного образования.

Ключевые слова: социальная зрелость студентов, учреждения высшего аграрного образования, формирование социальной зрелости студентов, спецкурс вариативного компонента программы заведений высшего аграрного образования, оптимизация воспитательных возможностей учебных дисциплин социально-гуманитарного цикла, интегративная программа воспитания студентов.

Irina Danchenko. THE CONTENT AND METHODOLOGY OF FORMING THE SOCIAL MATURITY OF STUDENTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF INSTITUTIONS OF HIGHER AGRARIAN EDUCATION.

The article deals with the problems of organizational and methodological support of the process of formation of social maturity of students of institutions of higher agricultural education. It was established that the process of formation of social maturity of students in the educational process of institutions of higher agricultural education consists of three components and includes: teaching of the special course of the variable component of the program "Formation of social maturity of students of institutions of higher education in agrarian education"; optimization of educational opportunities of educational disciplines of the social and humanitarian cycle in relation to the formation of social

maturity of students of institutions of higher education in agrarian education; Development and introduction into the educational process of the interactive program of students' education "Social maturity of the individual as the basis of effective self-realization", the purpose of which is to form the components of the social maturity of students and their positive dynamics in the non-auditing activity of the educational process of institutions of higher education in agrarian education.

The effectiveness of forming the social maturity of students of institutions of higher agricultural education depends on ensuring the subject-subject equal partnership in attracting students to different types of cognitive and socially significant activities.

Regarding the methodological provision of this process, it is proved that its effectiveness depends on the harmonious combination of traditional and interactive methods and forms of educational work that provide a holistic system approach to the organization of the process of forming the social maturity of students of institutions of higher education in agrarian education.

Key words: social maturity of students, establishments of higher agricultural education, formation of social maturity of students, special course of the variable component of the program of establishments of higher agricultural education, optimization of educational opportunities of educational disciplines of the social and humanitarian cycle, integrative program of education of students.

Стаття надійшла до редколегії 04.09.2018 р.

УДК 373.24:37.091.33-027.22

*Наталія Захарасевич,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
(Івано-Франківськ)*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОЛЬОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗА УМОВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

У статті проаналізовано одержані результати; які ми проводили по темі дисертаційного дослідження, також зазначено, що актуальність проблеми є незаперечною як з позиції теоретичної підготовки, так і з точки зору потреб практики.

Були проведені результати аналізу робочих програм, а також описано етапи дослідження; виявлено та описано, що студенти недостатньо володіють навичками організації рольової діяльності дошкільників; розглянута сюжетно-рольова гра, організовуючи яку, педагог надає дитині можливість виконувати різні соціальні ролі; проаналізовано використання ігрових методів і форм роботи з дошкільниками; розглянуто формування у студентів готовності до педагогічного супроводу рольової діяльності. На основі аналізу наукових досліджень визначено готовності майбутніх вихователів до організації рольової діяльності дітей дошкільного віку.

Ключові слова: рольова діяльність, дошкільне дитинство, експериментальне дослідження, взаємодія, підготовчий, змістово-практичний, результативний етапи.

Постановка проблеми. Визначення ефективності розробленої методики підготовки майбутніх вихователів до рольової діяльності дошкільників здійснювали під час формувального етапу експериментального дослідження. Упродовж 2015 – 2018 н.р. на базі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (93 студентів – експериментальна група), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (22 студентів – контрольна група) та Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (68 студентів – контрольна група).

Аналіз останніх досліджень. За свідченнями С.Сисоевої і Т.Криstopчук, завдання педагогічного дослідження полягає у розкритті внутрішніх суперечностей педагогічних явищ, що вивчаються, дослідження шляхів чи засобів їх подолання [5, с.10]. У виконаній дисертаційній роботі такою суперечністю є потреба розвитку рольової діяльності дошкільників, доведена під час теоретичного аналізу порушеної проблеми і в процесі проведення констатувального експерименту та низький рівень готовності сучасних випускників спеціальності «Дошкільна освіта». Шляхом подолання суперечності стала реалізація авторської структурно-функціональної моделі на практиці.

Формулювання мети статті. У статті проаналізовано експериментальне дослідження готовності майбутніх вихователів до рольової діяльності дітей дошкільного закладу у різних ВНЗ України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Програма формувального експерименту містила декілька етапів, а саме: підготовчий, змістово-практичний, результативний.

Підготовчий етап передбачав ознайомлення студентів з поняттями «роль», «рольова діяльність» тощо, стимулювання прагнення до збагачення знань про особливості рольової діяльності дошкільників, розвиток мотивації досягнення успіху в майбутній професійній діяльності. Таким чином основним завданням було формування в студентів мотиваційно-цільового компонента готовності до рольової діяльності дошкільників.

На підготовчому етапі здійснювали наповнення змісту навчальних дисциплін, які мають потенціал щодо реалізації завдань підготовки студентів до рольової діяльності дошкільників. Як відомо, опанування дисциплін обов'язкової частини освітніх програм забезпечує гуманітарну й соціально-економічну, фундаментальну та природничо-наукову, професійну і практичну підготовку бакалаврів за спеціальністю «Дошкільна освіта». Вибіркова складова освітнього процесу у вищих навчальних закладах представлена циклами дисциплін самостійного вибору навчального закладу та вільного вибору студента.

Результати аналізу робочих програм перелічених дисциплін свідчать, що деякі питання, дотичні до проблеми організації рольової діяльності дошкільників у ДНЗ, порушуються під час вивчення «Педагогіки дошкільної», «Дитячої психології», «Дошкільної лінгводидактики», «Методики ознайомлення з соціальною дійсністю» («Методика ознайомлення із суспільним докільям»), «Теорії та методики музичного виховання», «Дитячої літератури» («Література для дітей дошкільного віку») тощо. Рольовий аспект розвитку дошкільників має бути певним чином включений у зміст цих дисциплін, однак інші методичні дисципліни («Методика формування елементарних математичних уявлень», «Методика фізичного розвитку й валеологічної освіти», «Методика керівництва зображувальною діяльністю» тощо) також можуть містити елементи рольової діяльності, зокрема, під час ознайомлення студентів з ігровими прийомами діяльності дошкільників, особливостями організації сюжетно-рольових ігор різної тематики тощо. Як свідчать результати аналізу навчально-методичного забезпечення освітнього процесу підготовки майбутніх вихователів, окремі питання, що стосуються становлення рольової діяльності в дошкільному дитинстві, передбачені у робочих програмах різних дисциплін. В такому випадку важливо забезпечити міжпредметні зв'язки.

Дитина має змогу розвивати і реалізовувати рольову поведінку в процесі ігрової, комунікативної, пізнавальної, предметно-перетворювальної діяльності. Тому рольовий компонент необхідно вивчати в поєднанні з вивченням особливостей організації перелічених видів діяльності дошкільників.

Результати аналізу навчальних і робочих програм підготовки бакалаврів спеціальності «Дошкільна освіта» у ВНЗ України свідчать про те, що порушена проблема частково відображена у змісті навчання майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, а доповнення змісту навчальних дисциплін допомогло досягнути мети. Наводимо рекомендації щодо включення питань з організації рольової діяльності дошкільників в освітній процес професійної підготовки майбутніх вихователів.

Із загальними закономірностями виховання, навчання і розвитку дітей дошкільного віку студенти ознайомлюються під час вивчення дисципліни «Педагогіка дошкільна». Засвоєна при цьому система педагогічних знань становить основу для формування теоретичної і практичної готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності.

Інтеграція у навчальний процес рольових аспектів розвитку дошкільників може здійснюватися у процесі опанування змістових модулів, передбачених програмою. А саме: змістовий модуль «Чинники всебічного виховання особистості дошкільника» передбачає ознайомлення студентів з основними напрямками виховання дітей дошкільного віку (трудове, моральне, естетичне, фізичне та інші). Під час вивчення теми «Моральне виховання»

наголошували, що саме мораль, норми суспільної поведінки мають бути основою для становлення рольової діяльності дошкільників, яка може реалізуватися тільки у взаємодії і спілкуванні з іншими людьми. Підготовку майбутніх вихователів до рольової діяльності дошкільників доцільно також здійснювати під час вивчення трудового виховання, адже одним із його засобів є ознайомлення з працею дорослих. Ефективним методом при цьому є сюжетно-рольова гра, організовуючи яку, педагог надає дитині можливість виконувати різні соціальні ролі. Отож, у змісті практичного заняття виокремлювали питання «Організація сюжетно-рольової гри під час ознайомлення дітей з працею дорослих». Тему «Статеве виховання» збагатили питаннями, що стосуються вікових особливостей статево-рольової поведінки дітей та їх урахування в освітньому процесі ДНЗ.

Значний потенціал для формування у студентів готовності до педагогічного супроводу рольової діяльності містить змістовий модуль «Виховання дітей у гри». Уміле використання ігрових методів і форм роботи з дошкільниками дозволяє вирішити низку проблем, які стосуються розвитку рольової діяльності. Однак найбільше відповідає проблематиці дослідження вивчення теми «Сюжетно-рольова гра». Під час експериментальної роботи студентів з передумовами розвитку рольової гри у ранньому дитинстві, сформувавши уявлення про вікові особливості взаємодії дітей, специфіку засвоєння дітьми ролей і їх виконання в організованих і самостійних іграх. Театралізовані ігри та ігри-драматизації, з якими ознайомили студентів, також передбачали цілеспрямований розвиток рольових способів поведінки.

Психологічні закономірності розвитку дошкільників студенти засвоювали під час вивчення «Психології дитячої». Серед завдань дисципліни виокремлюють питання, дотичні до проблеми психологічних засад розвитку рольової діяльності дошкільників, а саме: вивчення впливу спілкування та різних видів діяльності на розвиток особистості дошкільника, особливостей емоційно-вольового розвитку та взаємодії з соціальним оточенням, урахування індивідуально-психологічних особливостей у процесах педагогічної взаємодії тощо. Вивчаючи особливості періоду раннього дитинства звертали увагу на психологічні передумови розвитку рольової гри. Під час опрацювання теми «Психологічна характеристика діяльності дитини дошкільного віку» студенти ознайомилися з соціальною ситуацією розвитку в дошкільному віці, а також характеризували ігрову діяльність, в тому числі сюжетно-рольову гру, з позицій психології. Адже, саме під час сюжетно-рольової гри взаємовідносини між дітьми розвиваються у двох головних напрямках, а саме: рольові та реальні [1, с.109]. Отож, таким чином формували в студентів уявлення про особливості взаємодії дошкільників із соціальним оточенням, впливом дорослого на процес становлення рольової діяльності в контексті ігрової тощо.

Важливе значення для розвитку рольової діяльності має спілкування і, зокрема, мовлення дошкільника. Під час вивчення дисципліни «Дошкільна лінгводидактика» передбачено опрацювання змістового модуля «Художньо-мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку». Студенти опановували методичку організації художньо-мовленнєвої діяльності дошкільників, вчилися працювати з художньою літературою, творами різних жанрів, а також вивчали форми, методи і засоби театралізованої діяльності у роботі з дітьми різних вікових груп. З цього приводу Л.Іщенко зазначає: «У дітей треба розвивати любов до різних жанрів дитячої художньої літератури, вміння слухати і розуміти художні твори; оцінювати вчинки героїв, висловлювати своє ставлення до них; емоційно, виразно відтворювати зміст оповідань, казок; сприймати і розуміти окремі засоби художньої форми і виразності творів» [3, с.26]. Таким чином у дітей збагачується словниковий запас, образність мовлення, розвивається вміння використовувати мовні засоби залежно від ситуації чи виконуваної ролі. Під час вивчення дошкільної лінгводидактики у студентів формували уявлення про те, що прикладом для дітей має бути вихователь: «Діти, наслідуючи мову оточуючих, переймають усі тонкощі вимови, слововживання, побудови фраз. Вчити дітей треба на кращих зразках рідної мови, і в цьому провідна роль належить вихователю, який постійно контактує з дітьми, від якого діти повинні переймати зразок культури мовлення.

Постійне піднесення культури мови є професійним і суспільним обов'язком кожного педагога» [3, с.29].

У вищенаведеному не повністю відображено питання, які стосуються висвітлення проблеми розвитку рольової діяльності дошкільників у змісті навчальних дисциплін навчального плану підготовки бакалаврів спеціальності «Дошкільна освіта». Вважаємо, що в процесі аудиторної роботи є можливості для вивчення теорії і практики розвитку різних аспектів рольової діяльності дітей дошкільного віку.

Змістово-практичний етап формувального експерименту було зреалізовано у процесі опанування студентами 3 курсу експериментальної групи спецкурсу «Рольова діяльність дітей дошкільного віку» і проходження педагогічної практики в групах дітей дошкільного віку. Спецкурс було розроблено з метою формування системи знань майбутніх педагогів про психолого-педагогічні засади рольової поведінки дітей, розвитку в студентів навичок організації рольової поведінки дітей під час занять, ігрової діяльності тощо.

Завдання спецкурсу:

- 1) обґрунтувати необхідність розвитку рольової діяльності дошкільників;
- 2) сприяти засвоєнню студентами знань про соціально-психологічні і педагогічні засади становлення рольової діяльності в різні вікові періоди дитинства;
- 3) ознайомити студентів з основними поняттями порушеної проблеми;
- 4) розвивати мотиваційно-ціннісне ставлення студентів до соціального розвитку дошкільників;
- 5) сформувати у майбутніх педагогів уміння ефективно використовувати методикку розвитку рольової діяльності в роботі з дітьми дошкільного віку;
- 6) спонукати студентів до творчого підходу у професійній діяльності.

Навчальний матеріал спецкурсу було поділено на два змістові модулі, а саме: науково-теоретичний і професійно-методичний. Таким чином було забезпечено комплексний підхід до порушеної проблеми. У змісті спецкурсу було передбачено вивчення таких тем, як «Роль як соціально-психологічний феномен», «Психолого-педагогічні особливості рольової діяльності дітей дошкільного віку», «Рольова діяльність дітей дошкільного віку в змісті нормативних документів і програм», «Театральне мистецтво як засіб розвитку рольової діяльності дошкільників» та ін.

В структурі професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти важливе значення має система педагогічної практики, яка сприяє розвитку професійних умінь і навичок, збагачує педагогічне мислення, забезпечує становлення особистості висококваліфікованого фахівця.

Організацію й перебіг практик у вищих навчальних закладах регулює низка нормативно-правових документів, а саме: «Галузевий стандарт вищої освіти», Накази Міністерства освіти України «Про Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» і «Про Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», «Освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 012 – «Дошкільна освіта» та навчально-методичні матеріали (навчальні плани та програми практик (наскрізні, навчальні й робочі)). Зокрема, в «Положенні про проведення практики студентів ВНЗ України» визначено мету практики, а саме: «...оволодіння студентами сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі їх майбутньої професії, формування у них, на базі одержаних у вищому навчальному закладі знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності» [4]. Практика є одним з базових компонентів професійно-особистісного становлення майбутніх фахівців різних галузей.

Окремі аспекти організації й проведення практики майбутніх вихователів ДНЗ досліджено О.Абдулліною, Л.Булатовою, Л.Кідіною, Л.Машкіною, А.Щербаковим та ін. Значущість практичної підготовки є незаперечною, адже, як зазначає Л.Машкіна,

«Педагогічна практика поряд з іншими професійно важливими якостями сприяє формуванню і розвитку педагогічної ерудиції, педагогічного цілепокладання, педагогічного мислення, інтуїції, здатності до імпровізації, педагогічного оптимізму і педагогічної рефлексії тощо» [2, с.131].

Результати аналізу документів щодо організації практики бакалаврів спеціальності «Дошкільна освіта» у названих раніше вищих навчальних закладах свідчать, що навчальними планами передбачено такі її види: навчальна, педагогічна (виробнича) в групах дітей раннього віку та педагогічна (виробнича) в групах дітей дошкільного віку. В середньому обсяг практичної підготовки майбутніх вихователів становить 18 кредитів ЕКТС (3 кредити – навчальна практика, 6 кредитів – виробнича практика в групах дітей раннього віку і 9 кредитів – виробнича практика в групах дітей дошкільного віку).

Деякі аспекти підготовки майбутніх вихователів до рольової діяльності дітей дошкільного віку доцільно відобразили у змісті різних видів практик. Однак така робота потребує дотримання певних педагогічних умов. А саме:

- теоретичні знання мають передувати їх практичному застосуванню, тобто студенти повинні мати уявлення про рольову діяльність та особливості її прояву в дошкільному дитинстві;

- пропонуючи завдання, що стосуються порушеної проблеми, слід урахувати специфіку практики, її мету й завдання;

- у процесі розробки завдань для педагогічної практики необхідно дотримуватися дидактичних принципів, а саме: науковості, доступності, зв'язку теорії з практикою, творчого характеру навчання, міжпредметних зв'язків тощо.

Під час настановчої наради з питань організації та проведення виробничої практики студентів 4 курсу експериментальної групи ознайомили з основними методами, які допомагають вивчити особливості рольової поведінки і взаємовідносин дітей дошкільного віку з однолітками. А саме: спостереження за рольовою поведінкою дітей у сюжетно-рольовій грі, бесіди для виявлення певних якостей особистості дитини (інтересів, здатності контактувати з іншими, експресивності, динамічності у спілкуванні, здатності орієнтуватися у соціальній ситуації й розуміти поведінку інших).

Результативний етап формувального експерименту забезпечив формування рефлексивного компонента готовності майбутніх вихователів до рольової діяльності дошкільників, розвиток умінь і навичок оцінки й аналізу одержаних результатів, окреслення перспектив професійного самовдосконалення. При цьому використовувалися усне й письмове опитування, контрольні роботи, аналіз звітної документації, обговорення результатів експериментальної роботи тощо.

Висновки. Проведений формувальний етап експерименту був організований відповідно до встановленої логіки педагогічних досліджень і забезпечив комплексний підхід до вирішення порушеної проблеми. Таким чином було забезпечено також дотримання основних орієнтирів організації навчання у сучасній вищій школі, як-от: цілісність, фундаментальність, особистісна орієнтація, компетентнісний підхід, забезпечення ґрунтовності педагогічних знань, умінь і навичок, розвиток мотивації та інтересу до майбутньої педагогічної діяльності, стимулювання самостійності й творчості у процесі вирішення педагогічних завдань.

Джерела та література

1. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 424 с.
2. Машкіна Л.А. Підготовка студентів до впровадження інноваційних технологій в дошкільних закладах / Л. А. Машкіна // Наука і освіта. – 2013. – № 3. – С. 108–111.
3. Навчання дітей дошкільного віку рідної мови : навчальний посібник / уклад. Л.В. Іщенко – Умань: ПП «Жовтий», 2013. – 138 с.
4. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів освіти України: Наказ Міністерства освіти України від 8 квітня 1993 р. № 93 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>
5. Сисоева С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник. / С.О.Сисоева. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.